

5. RAHVUSSUHTED

Jüri Kruusvall

Kontaktide sagenemine eri rahvustest elanike vahel ja positiivsete hoiakute kujunemine interetniliste kontaktide ja kultuuridevahelise suhtluse suhtes iseloomustavad edukat lõimumisprotsessi ühiskonnas.

Lõimumisvaldkonna arengukava „Lõimuv Eesti 2020“ näeb lõimunud ja sotsiaalselt sidusa Eesti ühiskonna arendamise olulise eesmärgina ette lõimumist toetavate hoiakute ja väärtuste kinnistumist ning kontaktide tiheduse suurenemist eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel.

Käesolevas peatükis käsitletakse eestlaste ja teisest rahvusest inimeste püsikontakte, nende omavahelist suhtlemist igapäevaelus, ja hoiakuid kontaktivalmiduse ning erinevate rahvuste ja kultuuride koostöövõimaluste suhtes.

5.1 Eesti eri rahvusest elanike omavahelised kontaktid

Nii 2010. aasta uuringu kui ka 2015. aasta uuringu küsimustikku oli lülitatud küsimus selle kohta, kui palju kuulub eestlasi teisest rahvusest inimeste püsisuhtevõrgustikesse, mida on kokku kuus (tabel 5.1). Kõige enam on teistest rahvusest elanike seas neid, kellel on eestlasi sõprade-tuttavate seas (neid on umbes 80%, sh 30%-l on pool või rohkem sõpradest-tuttavatest eestlased) ja naabrite hulgas (neid on 70%, ja ka nendest 30%-l on pool või enam naabritest eestlased). Võrreldes 2010. aastaga on eestlasi sõprade-tuttavate seas omavate teisest rahvusest elanike osakaal kasvanud, kusjuures nende osakaal, kelle sõpradest-tuttavatest pool või enam on eestlased, on kasvanud kaks korda. Eestlastest naabrite olemasolu viie aasta jooksul suuri muutusi toimunud ei ole.

Õpingu- või töökaaslaste seas on eestlasi enam kui poolelt teiste rahvuste esindajail, kusjuures vähem kui 30%-l neist on pool või enam selle kategooria kaaslastest eestlased. Viie aastaga ei ole toimunud muutusi selles, kui palju on eestlasi õpingu- või töökaaslaste hulgas.

Tabel 5.1. Eestlasi oma püsisuhtevõrgustikes omavate teisest rahvusest elanike osakaal võrrelduna 2010. aastaga, (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)*

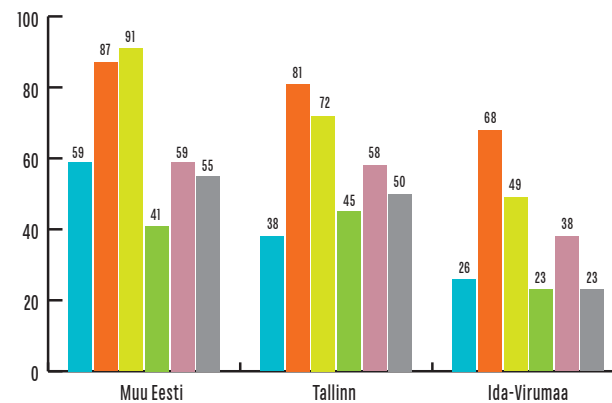
Eestlaste olemasolu (% küsitletutest)	2010 (15–74)	2015 (15–74)	2015 (15+)
Sugulaste hulgas	29 (7)	40 (16)	40 (16)
Sõprade, lähedaste tuttavate seas	63 (14)	81 (31)	79 (30)
Naabrite seas	71 (26)	71 (32)	70 (31)
Äri- ja koostööpartnerite hulgas	30 (13)	42 (23)	38 (21)
Õpingu- ja töökaaslaste seas	56 (27)	58 (29)	52 (27)
Huvi- või hobikaaslaste seas	38 (10)	46 (20)	44 (18)

* Sulgudes nende osakaal, kellel on eestlasi vastavas võrgustikus pooled või rohkem

Umbes 40% või veidi enam on neid teiste rahvuste esindajaid, kellel on eestlasi huvi- või hobikaaslaste, äri- või koostööpartnerite või sugulaste hulgas (sh pool või enam eestlasi on nendes kategooriates kuni 20%-l). Kõigis kolmes nimetatud kategoorias on eestlasi omavate teisest rahvusest inimeste osakaal ka 2010. aastaga võrreldes kasvanud umbes 10% (nii kõigi eestlasi omavate kui ka poolt või enamat osa eestlastena omavate puhul).

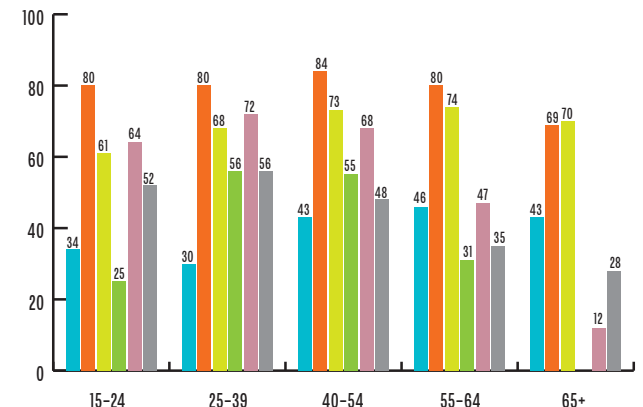
Enamiku kontaktikategooriate puhul omavad oma suhtevõrgustikus kõige rohkem eestlasi muudes Eesti piirkondades elavad teiste rahvuste esindajad, järgneb Tallinn ja kõige vähem omatakse tutvusringkonnas eestlasi Ida-Virumaal (joonis 5.1). Vaid äri- ja koostööpartnerite ja õpingu- või töökaaslaste puhul on eestlaste olemasolu näitajad Tallinnas ja mujal Eestis võrdväärset.

Joonis 5.1. Eestlasi oma püsisuhtevõrgustikes omavate teisest rahvusest elanike osakaal regioonide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

■ Sugulaste hulgas
 ■ Sõprade, lähedaste tuttavate seas
 ■ Naabrite seas
 ■ Äri- ja koostööpartnerite hulgas
 ■ Õpingu- ja töökaaslaste seas
 ■ Huvi- või hobikaaslaste seas

Joonis 5.2. Eestlasi oma püsisuhtevõrgustikes omavate teisest rahvusest elanike osakaal vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

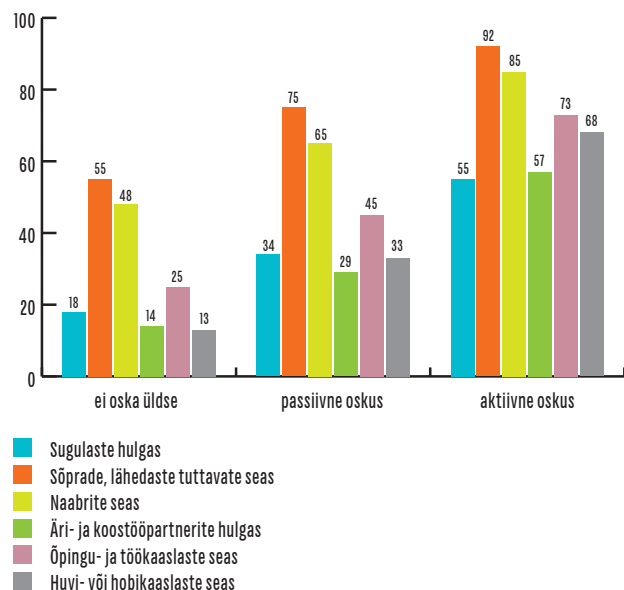

■ Sugulaste hulgas
 ■ Sõprade, lähedaste tuttavate seas
 ■ Naabrite seas
 ■ Äri- ja koostööpartnerite hulgas
 ■ Õpingu- ja töökaaslaste seas
 ■ Huvi- või hobikaaslaste seas

Eestlastest sõprade-tuttavate olemasolu teisest rahvusest inimestel ei sõltu nende vanusest (joonis 5.2). Eestlastest sugulaste ja naabrite omamise osakaal suureneb mõnevõrra vanuse kasvades. Eestlastest äri- ja koostööpartnerite, õpingu- ja töökaaslaste ning huvi- või hobikaaslaste omamine on mõnevõrra väiksem noorimas vanuserühmas, saavutab maksimumi 25–39-aastaste teisest rahvusest inimeste seas, ja hakkab siis vanuse kasvades vähenema.

Mida parem on teisest rahvusest elanike eesti keele oskus, seda enam on nende tutvusringkonnas eestlasi (joonis 5.3). Seos võib aga olla ka vastupidine – mida enam kontakte eestlastega, seda parem eesti keele oskus.

Joonis 5.3. Eestlasi oma püsisuhtevõrgustikes omavate teisest rahvusest elanike osakaal eesti keele oskuse tasemetel lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Püsikontaktide taseme koondnäitajana moodustasime loendusindeksi nimetusega „interetniliste suhtlemisvõrgustike arv“ (varasemate aastate andmeid selle näitaja kohta.¹ Indeks loendab, mitmes kategoorias (üldnimetatud kuuest võimalikust) on vastajal eestlastest suhtlemispartnereid. Indeksi jaotus kujunes järgmiseks tabel 5.2).

¹ Kruusvall, J. ja Raudsepp, M. (2012) Perspectives of Interethnic Relations in Different Contact Conditions. In R. Vetik (Ed.) Nation-Building in the Context of Post-Communist Transformation and Globalization (pp. 211-251). Frankfurt am Main: Peter Lang.

Tabel 5.2. Eesti teisest rahvusest elanike interetniliste suhtlemisvõrgustike arv võrrelduna 2010. aastaga (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Suhtlemisvõrgustike arv	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
0	9	6	8
1	15	9	10
2	19	18	18
3	20	18	19
4	17	16	15
5	12	20	19
6	8	12	11
Keskmine	2,87*	3,36*	3,21*

* statistiliselt oluline erinevus

Küsitlitud Eesti teisest rahvusest elanikel on keskmiselt 3,2 interetnilist suhtlemisvõrgustikku. Võrreldes 2010. aastaga on keskmine võrgustike arv 15-74-aastaste vanusegrupis oluliselt kasvanud (2,87-lt 3,36-ni). Võrgustike arvu keskmiste näitajate võrdlus tuleb allpool koos teisi interetnilisi kontakte iseloomustavate koondnäitajatega.

Analoogselt teisest rahvusest elanikega vaatame ka eestlaste interetnilisi suhtevõrgustikke (tabel 5.3). Nagu teisest rahvusest vastajate, nii ka eestlaste seas, on kõige suuremaks kontaktikategooriaks sõbrad ja tuttavad: kahel kolmandikul eestlastest on teisest rahvusest tuttavad, ja 9%-l eestlastest on pool või enam tuttavaid teisest rahvusest. Paljudel eestlastel (61%) on ka teisest rahvusest naabrid, kusjuures umbes 20% vastajatest on pool või enam naabritest teisest rahvusest. Võrreldes 2010. aastaga on teisest rahvusest inimesi naabrite seas omavate eestlaste osakaal mõnevõrra kasvanud. Teisest rahvusest sõprade-tuttavate osakaalus viie aasta jooksul suuri muutusi toimunud ei ole.

Õpingu- või töökaaslaste seas on teisest rahvusest inimesi umbes pooltel eestlastel (sh 10%-l on pool või enam selle kategooria kaaslastest teisest rahvusest). Viie aastaga

teisest rahvusest inimeste osakaalus õpingu- või töökaaslaste hulgas muutusi toimunud ei ole.

Tabel 5.3. Teisest rahvusest elanikke oma püsisuhtevõrgustikes omavate eestlaste osakaal võrrelduna 2010. aastaga (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)*

Teiste rahvuste olemasolu (% küsitletutest)	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
Sugulaste hulgas	27 (6)	37 (7)	35 (6)
Sõprade, lähedaste tuttavate seas	67 (10)	69 (9)	66 (9)
Naabrite seas	52 (17)	61 (21)	61 (21)
Äri- ja koostööpartnerite hulgas	57 (15)	37 (10)	33 (9)
Õpingu- ja töökaaslaste seas	52 (12)	54 (12)	49 (10)
Huvi- või hobikaaslaste seas	41 (5)	39 (6)	37 (6)

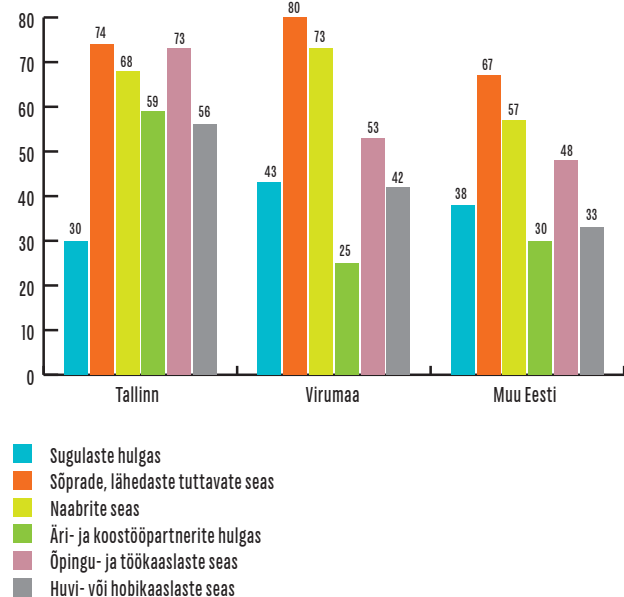
* Sulgudes nende osakaal, kellel on eestlasi vastavas võrgustikus pooled või rohkem

Alla 40% on neid eestlasi, kellel on teisest rahvusest inimesi huvi- või hobikaaslaste hulgas (sh pool või enam huvi- või hobikaaslastest on teisest rahvusest 6%-l). Teisest rahvusest inimesi huvi- või hobikaaslaste hulgas omavate eestlaste osakaal ei ole viimase viie aasta jooksul oluliselt muutunud.

Umbes ühel kolmandikul eestlastest on teisest rahvusest inimesi äri- või koostööpartnerite või sugulaste hulgas (sh pool või enam on teisest rahvusest vastavalt 9% ja 6%-l eestlastest). Teisest rahvusest äri- või koostööpartnereid omavate eestlaste osakaal (33%) on 2010. aastaga võrreldes paarikümne protsendi ulatuses langenud, teisest rahvusest sugulasi omavate eestlaste osakaal (35%) aga umbes 10% tõusnud.

Regioonide lõikes paistavad Tallinna eestlased silma sellega, et neil on rohkem teisest rahvusest kontakte äri- ja koostööpartnerite hulgas, õpingu- ja töökaaslaste seas ja huvi- või hobikaaslaste hulgas (joonis 5.4). Vähem on Tallinnas neid eestlasi, kellel on teisest rahvusest sugulasi.

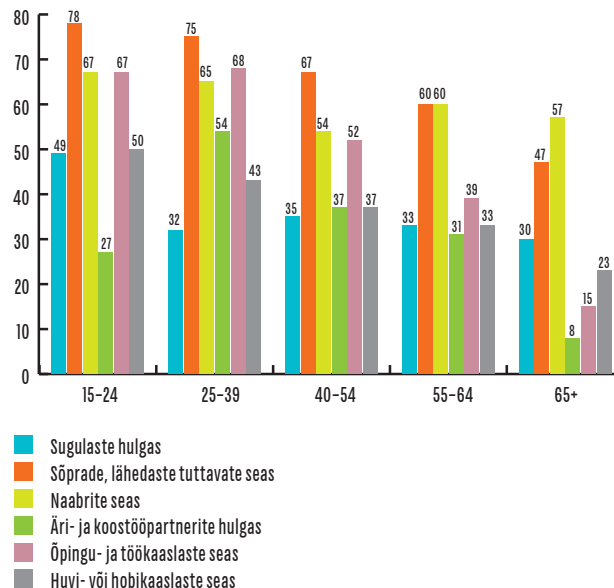
Joonis 5.4. Teisest rahvusest elanikke oma püsisuhtevõrgustikes omavate eestlaste osakaal regioonide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Virumaal on rohkem neid eestlasi, kellel on teisest rahvusest sõpru-tuttavaid ja naabreid, vähem aga neid, kellel on teisest rahvusest äri- ja koostööpartnereid. Mujal Eestis elab suhteliselt vähem eestlasi, kellel on teisest rahvusest huvi- või hobikaaslaste, naabreid ja sõpru-tuttavaid.

Teisest rahvusest inimesi oma püsisuhtevõrgustikes omavate eestlaste osakaal vanuse kasvades üldiselt kahaneb (joonis 5.5). Erandiks on sugulaskond, mille puhul on noorimas (15–24-aastaste) vanuserühmas teisest rahvusest sugulasi omajaid oluliselt rohkem (ligi pooled) võrreldes teiste vanuserühmade ühtlase tasemega (üks kolmandik), ja äri- ning koostööpartnerid, mille puhul jällegi samas noorimas vanuserühmas on teisest rahvusest partnereid omajate osakaal oluliselt väiksem kui järgmises vanuserühmas (25–39-aastased), millest alates järgmistes vanuserühmades see osakaal hakkab sujuvalt kahanema.

Joonis 5.5. Teisest rahvusest elanikke oma püsisuhtevõrgustikes omavate eestlaste osakaal vanuse lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Analoogselt teistest rahvustest elanikega (vt eespool) moodustasime ka eestlaste interetniliste suhtlemisvõrgustike arvu loendusindeksi, mille jaotused on esitatud tabelis 5.4.

Tabel 5.4. Eestlaste interetniliste suhtlemisvõrgustike arv võrrelduna 2010. aastaga (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Suhtlemisvõrgustike arv	2010 (15–74)	2015 (15–74)	2015 (15+)
0	16	10	12
1	15	13	14
2	20	20	20
3	17	18	17
4	18	19	18
5	9	13	12
6	4	8	8
Kokku	100	100	100
Keskmine skaalal 0-6	2,48*	3,00*	2,80*

* statistiliselt oluline erinevus

Küsitletud eestlastel on keskmiselt 2,8 interetnilist suhtlemisvõrgustikku. Võrreldes 2010 aastaga on keskmine võrgustike arv 15–74-aastaste vanusegrupis oluliselt kasvanud (2,48-lt 3,00-ni). Võrgustike arvu keskmiste näitajate võrdlus tuleb allpool koos teisi interetnilisi kontakte iseloomustavate koondnäitajatega.

Eri rahvusest inimeste omavahelise suhtlemise intensiivsuse mõõtmiseks ei sobi hästi küsitlusele eelnenud nädala jooksul toimunud kontaktide arvu selgitamine, mis oli kasutusel 2011. aasta monitoriingus. Esiteks, regulaarseks suhtlemiseks võib pidada mitte ainult igal nädalal toimuvaid kokkupuuteid, vaid ka näiteks mõnel korral kuus aset leidvaid kokkusaamisi (muuhulgas ka seetõttu, et kohtumiste arvu selgitamisel ei saa me teada kohtumise kestvust, harvemini toimuvad kestvamad vestlused võivad aga sageli toimuvatest lühiajalistest kohtumistest olulisemad olla). Teiseks, kui küsida algul üldist kontaktide arvu, aktualiseerimata vastajas kõiki neid kohti ja sfääre, kus kohtumised võivad aset leida, siis on oht, et vastajal ei tule kõik kokkusaamised kohe lihtsalt meelde. Seetõttu peame õigemaks küsida suhtlemise sagedust viimase poole aasta jooksul ja eraldi kõigi võimalike kokkupuutekohtade lõikes (nagu seda on tehtud 2010. aasta ja mitmetes varasemate aastate monitoriingutes). Suhtlemise sageduse üldise koondnäitaja arvutame hiljem üksik-kohtumiste sageduste alusel.

Tabelis 5.5 on esitatud käesoleva uuringu andmed (võrrelduna 2010. aastaga) teisest rahvusest elanike suhtlemise kohta eestlastega erinevates suhtlemisfääride lõikes. Arvestatud on viimase poole aasta jooksul „mõnel korral kuus“ või sagedamini toimunud suhtlust eestlastega ja toodud on ka nende vastajate osakaal, kellel antud sfääris sellel ajavahe- mikul eestlastega kontakte ei olnud.

Tabel 5.5. Eestlastega suhelnud teisest rahvusest elanike osakaal erinevates suhtlemisfäärides võrrelduna 2010. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Eestlastega suhtlemine „mõnel korral kuus“ või sagedamini / „ei ole“ suhelnud	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
Teie töö juures või Teie koolis	56 / 36	61 / 26	56 / 30
Teenindusasutuses nagu poes, pangas ja mujal müüja, bussijuhi või mõne muu teenindajaga	72 / 12	77 / 7	75 / 9
Riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuses ametnikega	29 / 28	41 / 23	39 / 23
Avalikes kohtades nagu tänaval, poes, turul, järjekorras, bussis-trammis jm	63 / 14	69 / 11	67 / 11
Teie kodu ümbruses – majas, hoovis, tänaval jm	49 / 26	63 / 18	62 / 19
Internetifoorumites, jututubades, blogi- des, Facebookis	15 / 71	27 / 54	25 / 56
Vaba aja tegevustes nagu hobid, kultuuri- üritused, sportimine	25 / 49	39 / 38	36 / 41
Oma perekonnas, suguvõsas	-	28 / 54	28 / 55
Oma sõpruskonnas, tutvuskonnas	-	48 / 29	47 / 30

Kõige arvukamalt puutuvad teisest rahvusest elanikud eestlastega kokku ja suhtlevad eestlastest teenindajatega teenindusasutustes (kolmveerand teisest rahvusest elanikest on seda poole aasta jooksul vähemalt mõned korrad kuus teinud, ja vaid 9% üldse mitte). Umbes 2/3 teisest rahvusest elanikest kohtub eestlastega ja suhtleb nendega avalikes kohtades ning oma kodu ümbruses (10–20% ei ole seal suhelnud). Enam kui pool teisest rahvusest vastajatest suhtleb eestlastega oma töö juures või koolis ning ligi pool oma sõpruskonnas (30% ei ole eestlastega nendes sfäärides suhelnud). Ligi 40% on eestlastega suhelnud riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes (üle 20% ei ole seal suhelnud) ning vaba aja tegevuste käigus (40% ei suhtle seal eestlastega). Kõige vähem on eestlastega suhelnud teisest rahvusest inimesi (üle veerandi) oma perekonnas-suguvõsas ja Internetis (55% ei ole seal eestlastega regulaarselt suhelnud).

Võrreldes 2010. aastaga on eestlastega suhelnud teisest rahvusest inimeste hulk kõigis vaadeldud suhtlemis-sfäärides kasvanud ja poole aasta jooksul üldse mitte

suhelnud inimeste osakaal vähenenud. Oluline eestlastega suhtlemise juurdekasv on toimunud oma kodu ümbruses ja vaba aja tegevustes (14%), ning riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes ja internetis (12%). Sealjuures on internetis üldse mitte eestlastega suhtlevate teisest rahvusest inimeste osakaal viie aastaga langenud 17%. Oma peresugulaskonnas ja sõprus-tutvuskonnas toimunud eestlastega suhtlemise näitajaid ei olnud 2010. aastal küsitud ja nende osas võrdlust teha ei saa.

Teisest rahvusest elanike eestlastega suhtlemise sagedust iseloomustava koondnäitajana moodustasime loendusindeksi, mis mõõdab, mitmes erinevas kontaktisfääris toimub suhtlemine eestlastega vähemalt mõnel korral kuus. Lisaks käesoleva uuringu andmete alusel tehtud 9-pallisele indeksile tegime võrdluse huvides ka 7-pallise indeksi. Indeksite jaotus kujunes järgmiseks:

Tabel 5.6. Teisest rahvusest elanike eestlastega suhtlemise erinevate sfääride arv võrrelduna 2010. aastaga (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Suhtlemissfääride arv	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)	2015 (15+)
0	19	14	15	14
1	9	7	7	7
2	11	9	9	9
3	16	14	15	9
4	16	15	15	12
5	16	13	12	12
6	10	13	12	11
7	4	15	14	8
8	-	-	-	9
9	-	-	-	9
Kokku (%)	100	100	100	100
Keskmine	3,08*	3,77*	3,61	4,35

* statistiliselt oluline erinevus

Keskmiselt on teisest rahvusest elanike suhtlemissfääride arv eestlastega viie aasta jooksul kasvanud. Märkatavalt on tõusnud maksimaalset (seitset) eestlastega regulaarse suhtlemise sfääri omavate teisest rahvusest vastajate hulk ja vähenenud neid üldse mitte omavate vastajate hulk.

Teise täpsema koondtunnuse moodustasime kombinatoorsel teel, arvestades seda, et teatav kontaktide üldine sageduse tase ei kujune mitte ainult kindla sagedusega kontaktidest mõnedes suhtlemissfäärides, vaid ka paljudes eri sfäärides harvemini toimuvate suhtlemiste summana (tabel 5.7).

Tabel 5.7. Teisest rahvusest inimeste kontaktide sagedus eestlastega, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

4-9 igapäevast erinevat kontakti	26
1-3 igapäevast erinevat kontakti või 4-9 erinevat kontakti mõnel korral nädalas	37
1-3 erinevat kontakti mõnel korral nädalas või 4-9 erinevat kontakti mõnel korral kuus	14
1-3 erinevat kontakti mõnel korral kuus või 4-9 erinevat harvemat kontakti 6 kuu jooksul	13
0-3 erinevat harvemat kontakti 6 kuu jooksul	9
Kokku	100

Näiteks võib sagedusgruppi „1-3 erinevat kontakti mõnel korral nädalas“ sattuda nii see vastaja, kellel on kaks erinevat eestlastega suhtlemise sfääri, milles mõlemas toimub kontakt mõnel korral nädalas, kui ka vastaja, kellel on 6 erinevat eestlastega suhtlemise sfääri, millest igapäev kontaktid toimuvad mõnel korral kuus (sest kokku annavad need eestlastega suhtlemise sageduseks juba „mõnel korral nädalas“). Selle indeksi järgi suhtleb eestlastega iga päev 63% teisest rahvusest elanikest, kusjuures 26% omab iga päev kontakte 4-9 erinevas sfääris ja 37% 1-3 erinevas sfääris (või 4-9 sfääris mõnel korral nädalas). 14% on neid teisest rahvusest vastajaid, kellel on igal nädalal üksikud kontaktid mõnes sfääris (või igakuised kontaktid rohkemates sfäärides). 13%-l teisest rahvusest vastajatel on iga kuu üksikud kontaktid mõnes sfääris (või harvemad kontaktid paljudes sfäärides). Ning 9% teisest rahvusest vastajatest suhtleb eestlastega väga vähe (harvaesinevad kontaktid kuni kolmes suhtlemissfääris).

Analoogselt eespool teisest rahvusest elanike kohta esitatud tabelile toome nüüd ära ka vastavad andmed eestlaste kohta (tabel 5.8). Arvestatud on viimase poole aasta jooksul „mõnel korral kuus“ või sagedamini toimunud suhtlust teisest rahvusest elanikega ja lisatud on ka nende vastajate osakaal, kellel antud sfääris sellel ajavahemikul teisest rahvusest elanikega kontakte ei olnud.

Tabel 5.8. Teisest rahvusest elanikega suhelnud eestlaste osakaal erinevates suhtlemissfäärides võrrelduna 2010. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Teisest rahvusest inimestega suhtlemine „mõnel korral kuus“ või sagedamini/ „ei ole“ suhelnud	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
Teie töö juures või Teie koolis	46 / 43	54 / 31	49 / 35
Teenindusasutuses nagu poes, pangas ja mujal müüja, bussijuhi või mõne muu teenindajaga	45 / 32	53 / 25	51 / 26
Riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuses ametnikena	9 / 70	8 / 65	8 / 70
Avalikes kohtades nagu tänaval, poes, turul, järjekorras, bussis-trammis jm	45 / 25	48 / 25	47 / 26
Teie kodu ümbruses - majas, hoovis, tänaval jm	37 / 45	49 / 34	48 / 35
Internetifoorumites, jututubades, blogides, Facebookis	10 / 76	15 / 69	13 / 70
Vaba aja tegevustes nagu hobid, kultuuri-üritused, sportimine	18 / 58	25 / 49	23 / 51
Oma perekonnas, suguvõsas	-	12 / 72	11 / 74
Oma sõpruskonnas, tutvuskonnas	-	37 / 40	34 / 43

Kõige rohkem puutuvad eestlased teisest rahvusest elanikega kokku teenindusasutustes. Pooled eestlastest vastajad on eestlastest teenindajatega suhelnud poole aasta jooksul vähemalt mõned korrad kuus ja 26% eestlastest vastajaid ei ole teisest rahvusest teenindajatega kokku puutunud. Ligi pool eestlastest kohtub teisest rahvusest elanikega ja suhtleb nendega avalikes kohtades (26% ei suhtle seal), oma kodu ümbruses (35% ei ole seal suhelnud) ning oma töö juures või koolis (35% ei suhtle seal teisest rahvusest elanikega). Üks kolmandik eestlastest saab teisest rahvusest inimestega kokku oma sõpruskonnas (43% ei ole selles sfääris suhelnud) ja ligi veerand vaba aja tegevuste käigus (pooled eestlastest ei suhtle seal teisest rahvusest inimestega). Väga vähe eestlasi (veidi alla või üle 10%, umbes 70% ei ole suhelnud) suhtleb teisest rahvusest elanikega riigi- või kohaliku omavalitsuse asutustes, oma perekonnas-suguvõsas ja Internetis.

Võrreldes 2010. aastaga on teisest rahvusest inimestega suhelnud eestlaste hulk veidi suurenenud enamikus vaadeldud suhtlemissfäärides ja samas poole aasta jooksul üldse mitte suhelnud inimeste osakaal vähenenud. Oluline teisest rahvusest inimestega suhtlemise juurdekasv on toimunud (nagu nägime eespool ka teisest rahvusest inimeste suhtlemise puhul eestlastega) oma kodu ümbruses (12%). Oma peres-sugulaskonnas ja sõprus-tutvuskonnas toimunud teisest rahvusest inimeste suhtlemise näitajaid ei olnud 2010. aastal küsitud ja nende osas võrdlust teha ei saa.

Ka eestlaste puhul moodustasime teisest rahvusest elanikega suhtlemise sagedust iseloomustava koondnäitajana loendusindeksi, mis mõõdab, mitmes erinevas kontaktisfääris toimub vähemalt mõnel korral kuus suhtlemine teisest rahvusest elanikega (tabel 5.9). Lisaks käesoleva uuringu andmete alusel tehtud 9-pallisele indeksile tegime võrdluse huvides ka 7-pallise indeksi.

Tabel 5.9. Eestlaste teisest rahvusest elanikega suhtlemise erinevate sfääride arv võrrelduna 2010. aastaga (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Suhtlemissfääride arv	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)	2015 (15+)
0	29	22	24	22
1	16	16	16	14
2	14	14	14	12
3	15	16	16	15
4	15	12	12	11
5	7	11	10	8
6	3	7	6	9
7	1	2	1	5
8	-	-	-	3
9	-	-	-	1
Kokku (%)	100	100	100	100
Keskmine	2,10*	2,50*	2,40	2,85

* statistiliselt oluline erinevus

Keskmiselt on eestlaste suhtlemissfääride arv teisest rahvusest elanikega viie aasta jooksul kasvanud. Märkatavalt on vähenenud neid üldse mitte omavate eestlaste hulk (nüüd 22%).

Võrreldes teisest rahvusest elanike eestlastega regulaarse suhtlemise sfääride arvu eestlaste suhtlemise sfääride arvuga teisest rahvusest elanikega, näeme olulist erinevust ka keskmistes näitajates: teisest rahvusest elanikel on neid rohkem (keskmiselt 4,35) kui eestlastel (keskmiselt 2,85).

Tabel 5.10. Eestlaste kontaktide sagedus teisest rahvusest inimestega, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

4-9 igapäevast erinevat kontakti	5
1-3 igapäevast erinevat kontakti või 4-9 erinevat kontakti mõnel korral nädalas	36
1-3 erinevat kontakti mõnel korral nädalas või 4-9 erinevat kontakti mõnel korral kuus	23
1-3 erinevat kontakti mõnel korral kuus või 4-9 erinevat harvemat kontakti 6 kuu jooksul	14
1-3 erinevat harvemat kontakti 6 kuu jooksul	12
Kontakte ei olnud	9
Kokku	100

Iga päev suhtleb teisest rahvusest inimestega 41% eestlastest (tabel 5.10.), kusjuures 5% – neist on igapäevased kontaktid 4-9 erinevas sfääris ja 26%-l on igapäevased kontaktid 1-3 erinevas sfääris (või 4-9 sfääris mõnel korral nädalas). 23% on neid eestlasi, kellel on mõned kontaktid mõnes sfääris igal nädalal (või igakuised kontaktid rohkemates sfäärides). 14%-l eestlastest on mõned kontaktid mõnes sfääris igas kuus (või harvemini esinevaid kontakte paljudes sfäärides). Väga vähe suhtleb teisest rahvusest elanikega 12% eestlastest (harvaesinevad kontaktid ühes kuni kolmes suhtlemissfääris) ning üldse ei ole kuue kuu jooksul nendega suhelnud 9% eestlastest.

5.2 Hoiakud eri rahvusest inimeste omavaheliste kontaktide suhtes

Käesoleva uuringu andmete põhjal on meil võimalus vaadata milline on ja kuidas on võrreldes 2010. aastaga muutunud Eesti elanike suhtumine võimalusse elada ja tegutseda mitmekultuurilises keskkonnas (naabruskonnas, töö- või õpingukollektiivis, sugulaskonnas) (tabel 5.11).

Tabel 5.11. Suhtumine interetnilistesse püsikontaktidesse võrrelduna 2010. aastaga, % (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Positiivne/negatiivne suhtumine	Eestlased teiste rahvuste suhtes			Teised rahvused eestlaste suhtes		
	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)	2010 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
... Teil tuleks olla paljude venekeelsete inimestega/ eestlastega korteri- või majanaaber	23 / 30	39 / 16	38 / 16	58 / 4	72 / 2	71 / 2
... Teil tuleks töötada või õppida kollektiivis, kus enamus on venekeelsed inimesed/eestlased	25 / 34	33 / 23	33 / 22	54 / 14	69 / 4	68 / 5
... Teie lähedane sugulane, näiteks laps, lapselaps, õde või vend, abielluks venekeelse inimesega/ eestlasega	25 / 23	39 / 12	38 / 12	53 / 12	68 / 3	68 / 3

Ligi 40 % eestlastest suhtub positiivselt (ja vaid 12-16% negatiivselt) võimalusse omada venekeelseid korterinaabreid või olla suguluses venekeelsete inimestega. Töötamise või õppimise suhtes koos venekeelsete inimestega on eestlased tagasihoidlikumad – üks kolmandik neist suhtub sellesse positiivselt ja üle viiendiku negatiivselt. Viie aastaga on eestlaste suhtumine kõigisse kolme võimalusse muutunud tunduvalt positiivsemaks (eriti venekeelsete inimestega naabruse ja suguluse osas, kus on toimunud kasv umbes 15%) ja oluliselt on vähenenud negatiivset suhtumist väljendanud eestlaste osakaal.

Teisest rahvusest elanikest on umbes 70% positiivselt meelestatud kõigi kolme võimaluse suhtes (st puutuda kokku paljude eestlastega naabruses, töö-õpingutes või sugulaskonnas), negatiivset suhtumist väljendab alla 5%. Viie aastaga on ka teisest rahvusest vastajate suhtumine suhtlemisse eestlastega muutunud oluliselt positiivsemaks (kasv samuti umbes 15%), töö-õpingukollektiivi ja suguluse puhul on oluliselt vähenenud ka negatiivselt suhtujate osakaal.

Vastastikuste suhtumiste üldistatud iseloomustuse saamiseks moodustasime indeksid, mis loendavad, mitu korda kolmest (ülalkirjeldatud) võimalikust valikust on vastaja väljendanud positiivset suhtumist (tabel 5.12).

Tabel 5.12. Interetnilistesse püsikontaktidesse positiivse suhtumise loendusindeksi jaotused võrrelduna 2010. aastaga (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015)

Positiivse suhtumise väljendamise kordade arv (kolmest võimalikust)	Eestlased 2010	Eestlased 2015	Teised rahvused 2010	Teised rahvused 2015
0	65	51	36	21
1	13	13	9	8
2	6	11	10	12
3	16	25	45	59
Kokku	100	100	100	100
Keskmine	0,72*	1,08*	1,65*	2,08*

* statistiliselt oluline erinevus

Pooled eestlased ja üks viiendik teiste rahvuste esindajatest ei väljenda positiivset suhtumist ühessegi kolmest võimalusest elada ja tegutseda mitmekultuurilises keskkonnas (naabruskonnas, töö- või õpingukollektiivis, sugulaskonnas). Samas on see protsent viie aastaga nii eestlaste kui ka teisest rahvusest inimeste seas umbes 15% langenud. Eestlaste puhul on selle languse arvelt tõusnud kahte ja kolme võimalusse positiivselt suhtujate hulk, teisest rahvusest elanike puhul eelkõige kõigisse kolme võimalusse positiivselt suhtujate hulk. Kõigi kolme võimaluse suhtes on positiivset suhtumist väljendanud veerand eestlastest ja ligi 60% teisest rahvusest inimestest. Keskmine positiivsete suhtumiste arv interetnilistesse kontaktidesse on

viie aastaga oluliselt kasvanud nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike puhul.

5.3 Suhtumine mitmekultuurilisse ühiskonda

Järgnevalt vaatame vastajate nõustumist väidetega erinevate rahvuste ja kultuuride kooselu võimaluste kohta ühiskonnas (tabel 5.13).

Tabel 5.13. Rahvuste ja kultuuride kooselu võimalusi puudutavate väidetega nõustujate osakaal eestlaste (E) ja teisest rahvusest elanike (TR) seas võrrelduna 2010. ja 2011. aastaga

		2010/2011 (15-74)	2015 (15-74)	2015 (15+)
Erinevate kultuuride kokkupuude on Eesti ühiskonda rikastav, viib seda edasi (2011-2015) (% nõus (täiesti nõus))	E	67 (26)	61 (19)	61 (18)
	TR	80 (50)	81 (52)	82 (52)
Kui riigis on erinevad rahvused, on nende vahelised konfliktid paratamatud (2010-2015) (% ei ole nõus (ei ole üldse nõus))	E	30 (3)	37 (8)	38 (8)
	TR	55 (16)	62 (24)	63 (24)
Isegi väga erinevad rahvused võivad samas riigis elades hästi läbi saada ja teha koostööd (2010-2015) (% nõus (täiesti nõus))	E	88 (25)	88 (33)	88 (33)
	TR	89 (33)	94 (52)	94 (52)

Valdav enamik (umbes 90%) nii eestlastest kui teisest rahvusest vastajatest leiab, et erinevad rahvused võivad samas riigis hästi läbi saada ja koostööd teha (eestlastest on selle väitega täiesti nõus üks kolmandik, teisest rahvusest vastajatest pool). Positiivset suhtumist koostöövõimalustesse väljendavate osakaal on 2010. aastaga võrreldes enam-vähem samaks jäänud, kasvanud on aga väitega „täiesti nõustujate“ osakaal (teisest rahvusest vastajate puhul on kasv ligi 20%).

Uuringu käigus pidas 80% teisest rahvusest vastajatest ja 60% eestlastest eri kultuuride kokkupuudet Eesti ühiskonda rikastavaks, kusjuures 50% teisest rahvusest vastajatest

andis sellele väitele hinnangu „täiesti nõus“. Selles küsimuses ei ole arvamused viimase viie aasta jooksul palju muutunud, vaid eestlaste puhul võib olla tegemist nõustujate väikese vähenemisega.

Rahvusgruppide vaheliste konfliktide paratamatusega ei ole nõus ligi 40% eestlastest ja ligi 2/3 teisest rahvusest vastajatest (sh veerand neist ei ole üldse nõus). Nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike seas on konfliktide paratamatusega mittenõustujate osakaal 2010. aastaga võrreldes mõnevõrra suurenenud.

Moodustasime ka kultuurihoiaku indeksi, mis mõõdab, mitu korda on vastaja ülaltoodud väidetele reageerinud positiivselt (sh ei ole nõustunud konfliktide paratamatusega). Indeksi kujunemist näitab tabel 5.14.

Tabel 5.14. Positiivse kultuurihoiaku loendusindeksi jaotus eestlaste ja teisest rahvusest esindajate puhul, % (Integratsiooni monitoriing 2015)

Positiivse suhtumise väljendamisega kordade arv (kolmest võimalikust)	Eestlased	Teisest rahvusest esindajad
0	7	2
1	24	10
2	46	34
3	24	53
Kokku	100	100
Keskmine	1,86*	2,39*

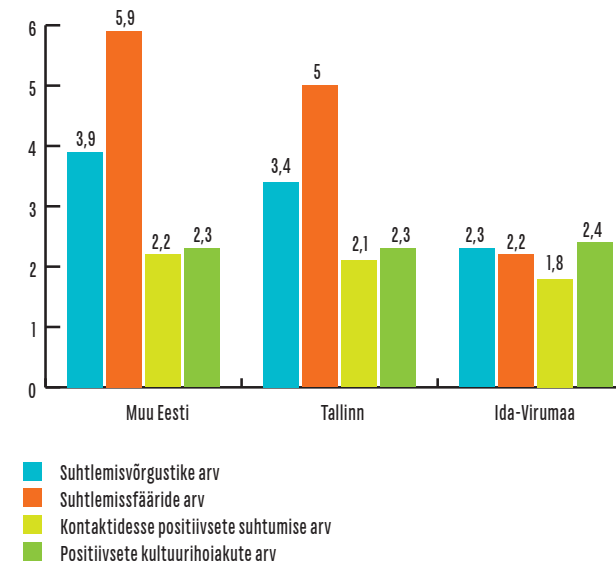
* statistiliselt oluline erinevus

Antud indeksi alusel võrdlust varasemate uuringutega ei saa teha, sest kolmest väitest üks on pärit 2011. aasta ja kaks 2010. aasta uuringust. Teisest rahvusest elanikud väljendavad oma positiivset suhtumist kultuurikontaktidesse keskmiselt rohkemate väidete puhul kui eestlased (kõigi kolme väite puhul andsid positiivse vastuse üle poole teisest rahvusest esindajatest ja ligi veerand eestlastest). Eestlaste puhul on veidi rohkem ka neid, kes ei nõustunud ühegi väite positiivsete vastustega, ning ligi veerand leidis vaid ühe väite, millega positiivselt nõustuda.

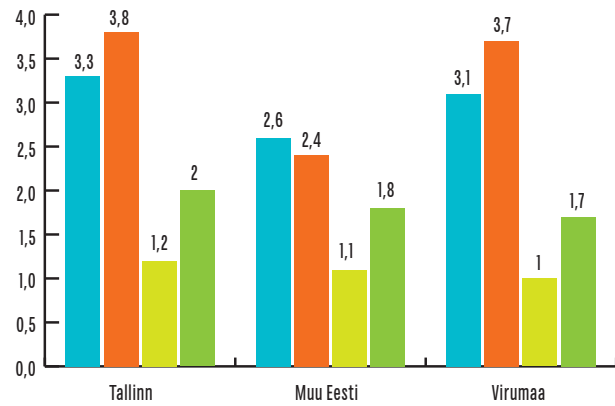
5.4 Kontakteerumise indeksite võrdlus

Eesti teisest rahvusest elanike reaalne suhtlemine (eestlasi sisaldavate suhtlemisvõrgustike arv ja suhtlemissfääride arv eestlastega) eestlastega on ulatuslikum muudes Eesti piirkondades ja Tallinnas, harvem aga Ida-Virumaal, seega need näitajad sõltuvad paljuski eestlaste olemasolust suhtlemiskeskonnas (joonis 5.6). Eestlaste reaalne suhtlemine teisest rahvusest inimestega on omakorda ulatuslikum Tallinnas ja Virumaal, kitsapiirilisem aga muudes piirkondades, sõltudes jällegi teisest rahvusest inimeste olemasolust suhtluskeskkonnas (joonis 5.7). Positiivsete hoiakute arv kultuuridevaheliste kontaktide suhtes teisest rahvusest vastajate puhul piirkonnast oluliselt ei sõltu, reaalsetesse kontaktidesse positiivne suhtumine langeb järjestuses „muu Eesti“ – Tallinna – Ida-Virumaa, eestlaste puhul langevad mõlemad hoiakud järjestuses Tallinn – „muu Eesti“ – Virumaa.

Joonis 5.6. Teisest rahvusest elanike eestlastega kontakteerumise indeksite keskmised väärtused piirkonna lõikes, (Integratsiooni monitoriing 2015)

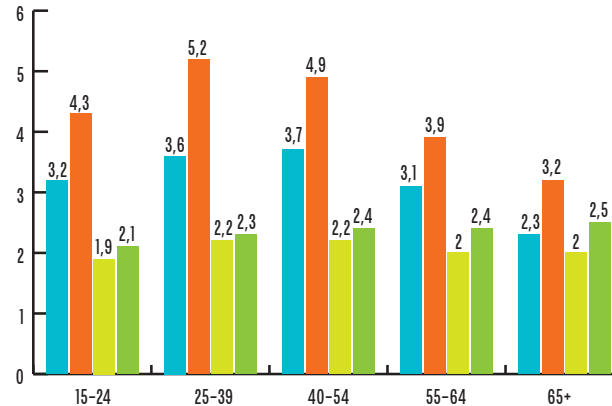
Joonis 5.7. Eestlaste teisest rahvusest elanikega kontakteerumise indeksite keskmised väärtused piirkonna lõikes (Integratsiooni monitoring 2015)

- Suhtlemisvõrgustike arv
- Suhtlemissfääride arv
- Kontaktidesse positiivsete suhtumise arv
- Positiivsete kultuurihoiakute arv

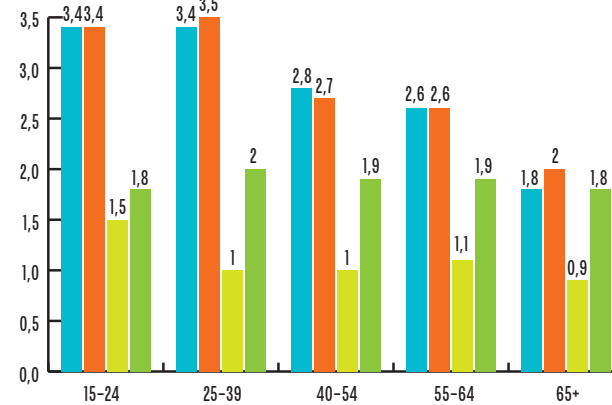
Vanuse lõikes vaadatuna (joonised 5.8 ja 5.9) langeb reaalse interetnilise suhtlemise ulatus vanuse kasvades nii teisest rahvusest elanike kui ka eestlaste puhul (teisest rahvusest elanike puhul on erandiks kõige noorem vanuserühm, kus näitajad on madalamad).

Joonis 5.8. Teisest rahvusest elanike eestlastega kontakteerumise indeksite keskmised väärtused vanuse lõikes (Integratsiooni monitoring 2015)

- Suhtlemisvõrgustike arv
- Suhtlemissfääride arv
- Kontaktidesse positiivsete suhtumise arv
- Positiivsete kultuurihoiakute arv

Joonis 5.9. Eestlaste teisest rahvusest elanikega kontakteerumise indeksite keskmised väärtused vanuse lõikes (Integratsiooni monitoring 2015)

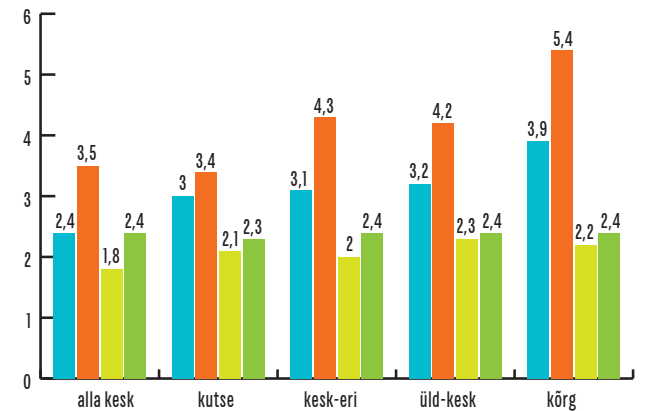

- Suhtlemisvõrgustike arv
- Suhtlemissfääride arv
- Kontaktidesse positiivsete suhtumise arv
- Positiivsete kultuurihoiakute arv

Positiivsete hoiakute arv reaalsete inimestevaheliste ja kultuuridevaheliste kontaktide suhtes ei sõltu ka vanusest (erandiks eestlaste kõige noorem vanuserühm oma kõrgema teisest rahvusest elanikega kontaktidesse positiivsete suhtumiste arvuga).

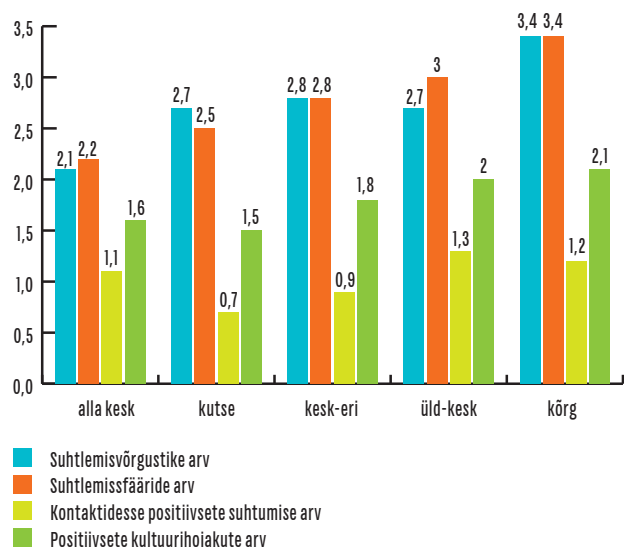
Reaalse interetnilise suhtlemise ulatus suureneb haridustaseme tõusuga nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike puhul (joonised 5.10 ja 5.11). Positiivsete hoiakute arv reaalsete inimestevaheliste ja kultuuridevaheliste kontaktide suhtes ei sõltu teistes rahvusgruppides kuigipalju inimeste haridusest, eestlaste grupis muutub aga avatus kontaktiks haridustaseme kasvades positiivsemaks.

Joonis 5.10. Teisest rahvusest elanike eestlastega kontakteerumise indeksite keskmised väärtused hariduse lõikes (Integratsiooni monitoring 2015)

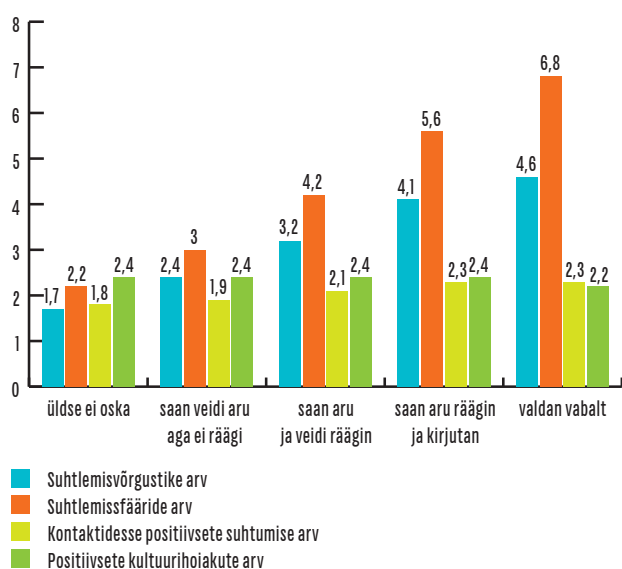
- Suhtlemisvõrgustike arv
- Suhtlemissfääride arv
- Kontaktidesse positiivsete suhtumise arv
- Positiivsete kultuurihoiakute arv

Joonis 5.11. Eestlaste teistest rahvustest elanikega kontakteerumise indeksite keskmised väärtused hariduse lõikes (Integratsiooni monitoriing 2015)

Viimasena vaatame eesti keele oskuse seoseid kontakteerumise indeksitega (joonis 5.12). Mida paremini teistest rahvustest elanikud enda arvates eesti keelt oskavad, seda rohkem on neil keskmiselt erinevaid püsisuhtevõrgustikke ja suhtlemissfääre eestlastega. Samas ei avalda eesti keele oskus olulist mõju inimeste avatusele eestlastega suhtlemiseks ja kultuuridevahelisteks kontaktideks.

Joonis 5.12. Teisest rahvusest elanike eestlastega kontakteerumise indeksite keskmised väärtused eesti keele oskuse tasemete lõikes (Integratsiooni monitoriing 2015)

Korrelatiivseid seoseid tegeliku kontaktide taseme ja hoiakute vahel näitavad, et positiivsete kultuurihoiakute arv reaalsete kontaktide arvudega ei seostu. Hoiakud kultuuridevahelise koostöö võimalikkuse kohta on suunatud rohkem rahvusgruppide vastastikuste seoste hindamisele ühiskonnas ja ei haaku konkreetsete inimestevaheliste suhetega. Ehk siis – inimesed ei käsitle alati oma igapäevast suhtlust osana suurte rahvusgruppide vahelistest suhetest ühiskonnas.

Positiivsete suhtumiste arv interetnilistesse püsikooslusesse aga seotub tegelike kontaktide arvude indeksitega tugevamalt nendes piirkondades, kus tegelikud kontaktid on arvukamad ja rohkem võimalikud (eestlastel kõige tugevamalt Virumaal ja tugevalt ka Tallinnas, teisest rahvusest elanikel aga muudes Eesti piirkondades ja ka Tallinnas).

5.5 Kokkuvõte ja järeldused

Kontaktide sagenemine eri rahvustest elanike vahel ja positiivsete hoiakute kujunemine interetniliste kontaktide ja kultuuridevahelise suhtluse suhtes iseloomustavad edukat lõimumisprotsessi ühiskonnas. Käesolevas uuringus käsitletakse kontakte kui püsisuhtevõrgustike olemasolu (st kui osalemist püsivates struktuurides, kus on teisest rahvusest inimesi) ja olmekontaktidena teisest rahvusest inimestega erinevates sfäärides. Vaatleme ka hoiakuid – valmisolekut osalemiseks suhtestruktuurides, kus on palju teisest rahvusest inimesi ja nõustumist positiivsete väidetega erinevate rahvuste ja kultuuride koostöövõimaluste kohta ühiskonnas.

Interetnilistest püsisuhtevõrgustikest on Eesti elanikel kõige sagedamini esinev mitmerahvuseline sõprus- ja tutvuskond (eestlastest 2/3 ja teisest rahvusest elanikest 80% osaleb sellises) ja naabruskonda (eestlastel umbes 60%, teisest rahvusest elanikel 70%). Mitmerahvuselises õpingu- või töökollektiivis osaleb umbes pool ja huvi või hobikaaslaste rühmas umbes 40% nii eestlastest kui ka teisest rahvusest elanikest. Eri rahvustest inimesi on sugulaste seas ja äri- või koostööpartnerite hulgas umbes 1/3 eestlastest ja 40%-l teisest rahvusest inimestel. Kui teisest rahvusest elanike seas on enamiku interetniliste püsisuhtevõrgustike puhul nendes osalejate hulk võrreldes 2010. aastaga kasvanud (va naabruskond ja õpingu- või töökollektiiv), siis eestlaste hulgas on kasvanud ainult teisest rahvusest elanikke oma naabrite seas omavate inimeste osakaal, langenud aga on teisest rahvusest äri- või koostööpartnereid omajate arv. Keskmiselt on erinevate interetniliste püsisuhtevõrgustike arv inimese kohta viimase viie aasta jooksul oluliselt tõusnud, ulatudes eestlaste puhul 2,8 ja teisest rahvusest elanike puhul 3,2-ni (kuuest võimalikust). Vähemalt ühes mitmerahvuselises püsisuhtevõrgustikus osaleb eestlastest 88% ja teistest rahvustest elanikest 92%.

Iga päev kontakteerub olmesfääris teisest rahvusest elanikega 41% eestlastest ja eestlastega 63% teisest rahvusest elanikest. Igal nädalal on erirahvuselisi olmekontakte 23%-l

eestlastest ja 14%-l teistest rahvustest elanikest ja harvemini, igas kuus, vastavalt 14%-l eestlastest ja 13%-l teistest rahvusest elanikest, ning harvemini 21% eestlastest ja 9% teistest rahvusest elanikest.

Üheksast mitmerahvuselise olmesuhtluse sfäärist olid nii eestlastel kui teisest rahvusest elanikel arvukamalt esindatud teenindus-kaubandussfäär, avalikud kohad linnaruumis ja oma kodu ümbrus (seal saab eestlastega kord kuus või sagedamini kokku 60-75% teisest rahvusest elanikest ja teisest rahvusest elanikega kokku umbes 50% eestlastest). Võrreldes 2010. aastaga on kasvanud mitmerahvuselistes olmekontaktides osalenud inimeste osakaal nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike seas enamikus vaadeldud üheksast kontaktisfäärist. Oluline interetnilisi kontakte omajate juurdekasv on nii eestlaste kui teistest rahvustest elanike puhul toimunud oma kodu ümbruse suhtluses, teistest rahvustest elanike puhul veel ka vaba aja tegevustes ja riigi- või KOV asutustes. Keskmise erinevate (kord kuus või sagedamini toimuvate) olmekontaktisfääride arv oli eestlastel 2,9 ja teisest rahvusest elanikel 4,4 (üheksast võimalikust). Üldse ei puutu olmesuhtluses teisest rahvusest elanikega kokku 22% eestlastest ja eestlastega kokku 14% teistest rahvustest elanikest.

Viimase viie aasta jooksul on nii eestlaste kui teistest rahvustest inimeste interetniliste kontaktisfääride keskmine arv oluliselt kasvanud.

Positiivset valmisolekut osalemiseks mitmerahvuselistes koosluses (naabruskond, õpingu- või töökollektiiv, sugulaskond) väljendab 30-40% eestlastest ja umbes 70% teisest rahvusest elanikest. Viie aastaga on nii eestlaste kui teisest rahvusest inimeste suhtumine kõigisse kolme nimetatud osalemisvõimalusse muutunud tunduvalt positiivsemaks (kasvanud on positiivselt suhtujate arv). Vähemalt ühes kolmest nimetatud kooslusest osalemisse suhtub positiivselt ligi pool eestlastest (2010. aastal 35%) ja ligi 80% teisest rahvusest elanikest (2010. aastal 64%). Oluliselt on viie aastaga suurenenud on ka keskmine positiivsete suhtumiste arv (kolmest võimalikust), mis on eestlastel 1,1 ja teisest rahvusest elanikel 2,1.

Eesti elanike hoiakud mitmekultuurilise ühiskonna suhtes on üldiselt positiivsed. Valdav enamik (umbes 90%) nii eestlastest kui teisest rahvusest vastajatest leiab, et erinevad rahvused võivad samas riigis hästi läbi saada ja koostööd teha, 60% eestlastest ja 80% teiste rahvuste esindajatest peab eri kultuuride kokkupuudet Eesti ühiskonda rikastavaks, ja rahvusgruppide vaheliste konfliktide paratamatusega ei ole nõus ligi 40% eestlastest ja ligi 2/3 teisest rahvusest vastajatest. Nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike seas on konfliktide paratamatusega mittenoostujate osakaal 2010. aastaga võrreldes mõnevõrra suurenenud, erinevate kultuuride kokkupuute rikastava mõjuga nõustujate osakaal eestlaste seas on aga veidi vähenenud.

Üsna vähe on neid, kes loetletud kolmest väitest ühegi positiivses tähenduses ei nõustu (eestlastest 7%), rohkemate väidetega nõustuvad teistest rahvustest elanikud (keskmiselt 2,4 väitega kolmest võimalikust), eestlased nõustuvad vähemate väidetega (keskmiselt 1,9 väitega kolmest võimalikust). Erinevatest rahvustest elanike reaalse suhtlemise ulatus (interetniliste suhtlemisvõrgustike arv ja mitmerahvuselistes suhtlemisvõrgustike arv) sõltub eri rahvusest inimeste olemasolust suhtlemiskeskonnas (teisest rahvusest elanike suhtlus eestlastega on ulatuslikum muudes Eesti piirkondades ja Tallinnas, kitsapiirilisem aga Ida-Virumaal, eestlaste reaalne suhtlemine teisest rahvusest inimestega omakorda on ulatuslikum Tallinnas ja Virumaal, kitsama ulatusega aga muudes piirkondades). Tallinna eestlased osalevad arvukamalt mitmerahvuselistes äri- ja koostöö, õpingute- ja tööalastes ning huvi- või hobiga seotud võrgustikes, Virumaa eestlased aga mitmerahvuselistes sõprus-tutvuskonnas ja naabruskonnas. Reaalse interetnilise suhtlemise ulatus on suurem nooremate ja enam haritud inimeste (nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike) puhul.

Kui vaadata korrelatiivseid seoseid tegeliku kontaktide taseme ja hoiakute vahel, siis ilmneb, et positiivsete kultuurihoiakute arv reaalselt kontaktide arvudega ei seostu. Hoiakud kultuuridevahelise koostöö võimalikkuse kohta on ilmselt suunatud rohkem rahvusgruppide vastastikuste

seoste hindamisele ühiskonnas ja ei haaku konkreetsete inimestevaheliste suhetega. Ehk siis – inimesed ei käsitle alati oma igapäevast suhtlust osana suurte rahvusgruppide vahelistest suhetest ühiskonnas.

Positiivsete suhtumiste arv interetnilistesse kooslustesse aga seostub tegelike kontaktide arvude indeksitega tugevamalt nendes piirkondades, kus tegelikud kontaktid on arvu- kamad ja rohkem võimalikud (eestlastel kõige tugevamalt Virumaal ja tugevalt ka Tallinnas, teisest rahvusest elanikel aga muudes Eesti piirkondades ja ka Tallinnas).

Interetniliste kontaktide sageduse ja mitmekesisuse kasv näitab ühelt poolt seda, et ühiskonnas on suurenenud võimalused eri rahvustest inimeste püsi- ja olmesuhtluseks, ja teiselt poolt seda, et hoiak mitmerahvuselistes suhtlemises osalemise osas on muutunud positiivsemaks (vähenenud on eelarvamused ja vastastikune tõrjumine). Samas sõltub kontaktide intensiivsus ka mitmetest objektiivsetest teguritest nagu paikkonna elanike rahvuslik koosseis, sotsiaal-majanduslikud tingimused – näiteks töö leidmise võimalused või vaba aja kasutamise võimalused, suhtlevate inimeste vanus, haridus, keeleoskus jms.

Kontaktide tase eri rahvustest inimeste vahel ja positiivsete hoiakute olemasolu on lõimumise edukuse näitajad (mitmekülgset lõimunute ja lõimumisvalmiste klastris kõige kõrge- mad – vt tabelid 8.18, 8.19). Samal ajal on need ka lõimumisprotsessi jätkusuutlikkuse oluliseks eelduseks. Seetõttu peaks lõimumismeetmete hulka kuuluma rahvusgruppide vahelisi kontakte soodustava keskkonna loomine seal, kus see on võimalik (luues mitmerahvuselisi kooslusi koolides, töösfääris, vaba aja kasutuses, sh kultuuriüritustel, huvihariduses jm.) ja positiivsete hoiakute kujundamise jätkamine eri rahvusest inimeste suhtlemise suhtes meedia vahendusel (venekeelne TV-kanal, eri rahvusest inimeste suhtlemise kujutamine teleseriaalides, mängufilmides, tõsieluserjades, publitsistikasaadetes ja kirjutistes jms.).